

Zalecenie CM/Rec(2011)14 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym

(przyjęte przez Komitet Ministrów dnia 16 listopada 2011 r. na 1126 posiedzeniu Przedstawicieli Ministrów)

Komitet Ministrów, zgodnie z art. 15.b Statutu Rady Europy;

Uwzględniając Powszechną Deklarację Praw Człowieka (1948), Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ (1966), Normy Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące wyrównywania szans osób niepełnosprawnych (1993) oraz Konwencję Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (2006), które uznają prawo wszystkich ludzi do równości wobec prawa i ochrony przed dyskryminacją;

Uwzględniając odpowiednie przepisy Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (ETS nr 5), a w szczególności art. 3 protokołu do niej (ETS nr 9) „Prawo do wolnych wyborów”;

Mając na uwadze zasady zawarte w zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej (ETS nr 163), a mianowicie art. 15 „Prawo osób niepełnosprawnych do samodzielności, integracji społecznej i do udziału w życiu wspólnoty”, w tym ust. 3 dotyczący racjonalnego dostosowania środowiska, mających na celu promocję pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych i pełnego ich uczestnictwa w życiu wspólnoty;

Uwzględniając odpowiednie przepisy Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych dotyczące udziału osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym, w szczególności art. 29 „Uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym”, w którym podkreślony jest obowiązek zagwarantowania osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z praw politycznych na równi z innymi członkami społeczeństwa, oraz art. 2 „Definicje”, który w definicji dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność wymienia odmowę racjonalnego dostosowania środowiska;

Przypominając, że w Deklaracji Warszawskiej, przyjętej na trzecim Szczycie w 2005 r., szefowie państw i rządów państw członkowskich Rady Europy potwierdzili, że „efektywna

demokracja i dobre rządzenie na wszystkich szczeblach są istotne dla zapobiegania konfliktom i dla promowania stabilizacji, ułatwiania postępu gospodarczego i społecznego, tworzenia w ten sposób zrównoważonych społeczności, w których ludzie chcą żyć i pracować, teraz i w przyszłości”, i że zakłada to czynne zaangażowanie obywateli i społeczeństwa obywatelskiego;

Biorąc pod uwagę dorobek prawny Rady Europy na polu demokracji uczestniczącej i spójności społecznej w ciągu ostatnich 10 lat, w tym:

1. Zalecenia Komitetu Ministrów:

- Rec(2001)19 w sprawie uczestnictwa obywateli w lokalnym życiu publicznym;
- Rec(2003)3 w sprawie zrównoważonego uczestnictwa kobiet i mężczyzn w podejmowaniu decyzji politycznych i publicznych;
- Rec(2004)11 w sprawie norm prawnych, operacyjnych i technicznych głosowania drogą elektroniczną;
- Rec(2004)15 w sprawie zarządzania elektronicznego;
- CM/Rec(2009)1 w sprawie demokracji elektronicznej;
- CM/Rec(2009)2 w sprawie oceny, audytu i monitorowania uczestnictwa i polityk uczestnictwa na szczeblu lokalnym i regionalnym;
- CM/Rec(2009)3 w sprawie monitorowania ochrony praw człowieka i godności osób z chorobami psychicznymi;
- CM/Rec(2009)6 w sprawie starzenia się i niepełnosprawności w XXI wieku: zrównoważone ramy umożliwiające poprawę jakości życia w społeczeństwie integracyjnym;
- CM/Rec(2009)8 w sprawie osiągnięcia pełnej integracji przez zastosowanie zasad Projektowania Uniwersalnego;

2. Teksty Zgromadzenia Parlamentarnego:

- Zalecenie 1592 (2003) „Dążąc do pełnego włączenia osób niepełnosprawnych do życia społecznego”;

- Zalecenie 1598 (2003) „Ochrona języków migowych w państwach członkowskich Rady Europy”;
- Rezolucja 1459 (2005) oraz Zalecenie 1714 (2005) „Zniesienie ograniczeń prawa do głosowania”;
- Rezolucja 1642 (2009) oraz Zalecenie 1854 (2009) „Korzystanie osób niepełnosprawnych z praw oraz ich pełne i aktywne uczestnictwo w społeczeństwie”;

3. Teksty Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy:

- Znowelizowana Europejska Karta uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym (2003);
- Protokół dodatkowy do Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego w sprawie prawa do uczestnictwa we władzach lokalnych (2009);

Uwzględniając w szczególności Zalecenie Rec(2006)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich „Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia ludzi niepełnosprawnych w Europie 2006-2015” („Plan działań Rady Europy w sprawie niepełnosprawności”), w szczególności kierunku działania nr 1 „Uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym”, gdzie stwierdza się, że uczestnictwo wszystkich obywateli „w życiu politycznym i publicznym oraz procesach demokratycznych jest niezbędne dla rozwoju i utrzymania demokratycznych społeczeństw”;

Przypominając, że we wspomnianym kierunku działania nr 1 położono nacisk na to, jak ważne jest włączenie wszystkich obywateli w proces podejmowania decyzji i wzięcie pod uwagę różnorodności członków społeczeństwa, tak, aby „korzystać z ich różnych doświadczeń i wiedzy” w zarządzaniu sprawami publicznymi na wszystkich etapach rozwoju prawa, polityki i praktyk;

Mając na uwadze, że 15 kierunków działań w Planie działań Rady Europy w sprawie niepełnosprawności uzupełniają się wzajemnie i wszystkie ustanawiają szczególne cele w dążeniu do budowania społeczeństw włączających i opartych na uczestnictwie oraz

respektujących prawa człowieka wszystkich członków tych społeczeństw w ich różnorodności;

Mając na uwadze, że celu tego nie da się osiągnąć bez angażowania osób niepełnosprawnych niezależnie od rodzaju ich niepełnosprawności, a zaangażowanie to wymaga konstruktywnych działań ze strony państw członkowskich na rzecz osób niepełnosprawnych, mających na celu racjonalne dostosowanie środowiska do ich potrzeb oraz gwarancje prawne dla korzystania przez nich z praw politycznych na warunkach równości i braku dyskryminacji;

W przekonaniu, że na wszystkich odpowiednich polach działania, na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, należy przyjąć podejście oparte na prawach człowieka, które są powszechne, niepodzielne i wzajemnie zależne, a państwa członkowskie dysponują wieloma środkami do osiągnięcia tego celu, mając na uwadze, że nie ma jednego sprawdzonego sposobu zwalczania dyskryminacji;

Uznając, że w kwestii integracji społecznej osób niepełnosprawnych w prawie międzynarodowym od końca XX wieku zaszły gruntowne zmiany koncepcyjne i metodologiczne, a osoby niepełnosprawne nie są już uważane za pacjentów czy obiekty dobroczynności, lecz za posiadających prawa obywateli w pełnym tego słowa znaczeniu, którym bariery społeczne i środowiskowe mogą uniemożliwić uczestnictwo w życiu społeczeństwa;

Uznając, że obowiązkiem rządów państw członkowskich jest identyfikacja i eliminacja wszelkich przeszkód dla uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społeczeństwa i zapobieganie tworzeniu nowych przeszkód, aby zagwarantować wszystkim ludziom równe i demokratyczne prawa w społeczeństwie, mając na uwadze, że całe społeczeństwo powinno odnosić korzyści z różnorodności i równego uczestnictwa wszystkich obywateli;

Mając na uwadze, że międzyrządowe prace dotyczące demokratycznego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu publicznym i politycznym na szczeblu krajowym, lokalnym i regionalnym, prowadzone od czasu przyjęcia Planu działań Rady Europy w sprawie niepełnosprawności, zrodziły wiele pytań, do których warto się odnieść w nowym zaleceniu

dla państw członkowskim, dotyczącym kierunku działania nr 1 „Uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym” oraz do innych kierunków działania w tym planie,

Zaleca, by rządy państw członkowskich:

1. kontynuowały wysiłki zmierzające do osiągnięcia celów kierunku działania nr 1 „Uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym” Planu działania Rady Europy w sprawie niepełnosprawności oraz monitorowały i oceniały wdrażanie zapisów tego kierunku działania;

2. podjęły odpowiednie działania legislacyjne zgodnie z wyżej wymienionym kierunkiem działania nr 1, umożliwiły rozwój odpowiednich służb wsparcia świadczących potrzebną pomoc oraz prowadziły inne konstruktywne działania mogące zachęcić kobiety i mężczyzn z niepełnosprawnościami, jak również niepełnosprawne dzieci i młodzież, do uczestnictwa w życiu politycznym i publicznym jako obywatele o równych prawach i obowiązkach politycznych, mając przy tym na uwadze następujące zasady i środki, opisane szczegółowo w załączniku do niniejszego zalecenia:

2.1. równe prawa, równe szanse;

2.2. dostępność:

2.2.1. budynki i otoczenie;

2.2.2. dobra i usługi;

2.2.3. informacja i komunikacja;

2.2.4. procedury, karty i urządzenia do głosowania;

2.3. brak dyskryminacji w korzystaniu ze zdolności prawnej;

2.4. wsparcie w podejmowaniu decyzji i korzystaniu z wolności wyboru przez osoby niepełnosprawne;

2.5. kształcenie i szkolenia w uczestnictwie w demokracji;

2.6. włączenie osób niepełnosprawnych w procesy decyzyjne;

3. rozpoczęły lub kontynuowały prace w kierunku oceny uczestnictwa osób niepełnosprawnych w demokracji i jego skutków na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym, aby skonsolidować współpracę między decydentami, organami wyborczymi, badaczami, instytucjami akademickimi i organizacjami pozarządowymi w odpowiednich

państwach w celu stworzenia wiarygodnych i porównywalnych informacji i statystyk dotyczących krajowego prawodawstwa, jak również zbierania informacji o dobrych praktykach;

4. zacieśniły współpracę z Radą Europy poprzez wymianę dobrych praktyk i rozwijanie działań i sieci międzyrządowych w celu stworzenia warunków do włączenia wszystkich osób niepełnosprawnych w życie polityczne i publiczne i zapewnienia im równych praw i szans;

5. włączyły niniejsze zalecenie do swoich krajowych strategii, polityk i programów dotyczących niepełnosprawności, przełożyły je na swoje języki urzędowe i jak najszerszej rozpowszechniły;

6. zaangażowały osoby niepełnosprawne, w tym dzieci i młodzież niepełnosprawną, poprzez organizacje ich reprezentujące, w rozpowszechnianie i wdrażanie niniejszego zalecenia.

Załącznik do Zalecenia CM/Rec(2011)14

Celem niniejszego załącznika jest sformułowanie propozycji zasad i środków mających na celu zwiększenie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym na wszystkich szczeblach – lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym – w państwach członkowskich Rady Europy. Stwierdza się, że w osoby niepełnosprawne najczęściej stanowią niewielki odsetek osób zaangażowanych w sprawy publiczne i pełniących funkcje przedstawicielskie. Celem jest osiągnięcie pełnej równości uczestnictwa w wyborach i reprezentacja wszystkich członków społeczeństwa w organach decyzyjnych, aby mieć gwarancję, że różnorodność poglądów i potrzeb jest brana pod uwagę w rozwoju polityki i prawa w państwach członkowskich na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

1. Równe prawa, równe szanse

Wszystkie osoby niepełnosprawne – mężczyźni i kobiety, w tym, w pewnych okolicznościach, dzieci – mają prawo uczestniczyć w życiu politycznym i publicznym, jako obywatele na takich samych zasadach, jak reszta społeczeństwa. Państwa członkowskie powinny stać na straży równych praw i równych szans uczestnictwa w życiu publicznym i politycznym osób niepełnosprawnych, a co za tym idzie, zapobiegać wszelkiej dyskryminacji poprzez udzielanie

właściwych informacji oraz tworzenie otoczenia, które umożliwi osobom niepełnosprawnym pełne uczestnictwo w życiu publicznym i politycznym.

Osoby niepełnosprawne powinny móc, w pełni i bez dyskryminacji, w szczególności w kontekście prawnym, środowiskowym lub finansowym:

- korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego na wszystkich szczeblach,
- mieć dostęp do komunikacji, informacji, procedur i urzędzeń związanych z ich prawami wyborczymi,
- mieć równy dostęp do służby publicznej,
- przystępować do stowarzyszeń, być ich członkami oraz je zakładać,
- przystępować do partii politycznych, być ich członkami oraz je zakładać, wyrażać opinie,
- być konsultowane i aktywnie zaangażowane w opracowywanie i realizację porządku prawnego, polityki, oraz innych procesów decyzyjnych w kwestiach, które ich dotyczą.

We wszelkich działaniach podjętych, by ułatwić uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym, władze oraz inne właściwe instytucje powinny wziąć pod uwagę fakt, iż osoby niepełnosprawne reprezentują różne grupy społeczne.

Niepełnosprawność może być dla nich źródłem bardzo różnych utrudnień, ponadto mogą różnić się zarówno pod względem cech osobistych, jak i sytuacji ekonomiczno-społecznej.

Ogólna zasada niedyskryminowania powinna stanowić podstawę polityki rządowej, mającej na celu zapewnienie równych praw i równych szans dla osób niepełnosprawnych, poprzez usunięcie ograniczeń w zakresie zdolności do czynności prawnych, zniesienie testów głosowania, wprowadzenie odpowiednich przepisów, określone formy pomocy, podnoszenie świadomości oraz finansowanie.

W przypadku naruszenia praw, osoby niepełnosprawne mają równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości i podlegają ochronie prawnej w takim samym stopniu, jak inne osoby, zgodnie z *Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych* (1966) oraz art. 13 *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* (UNCRPD), a także przepisami

przewidzianymi w *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka* (1948) oraz przepisach działania nr 12 „ochrona prawna” w *Planie działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006-2015* (zalecenia nr Rec(2006) 5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich).

2. Dostępność

Uczestniczenie w demokracji przez osoby niepełnosprawne wymaga dostępności siedzib, usług i dóbr, procesów, zasad, informacji i komunikacji. Niezagwarantowanie dostępności poprzez zastosowanie zasad projektowania uniwersalnego oraz racjonalnego usprawnienia naruszałoby prawa i godność osób niepełnosprawnych oraz zasady niedyskryminacji i równych szans. „racjonalne usprawnienie” oraz „projektowanie uniwersalne” powinny być rozumiane wg definicji z art. 2 UNCRPD.¹

Państwa członkowskie powinny zapewnić osobom niepełnosprawnym dostęp do wszelkich aspektów życia politycznego i publicznego. W tym celu powinny szczególną uwagę poświęcić sposobowi, w jaki wszystkie zaangażowane osoby i instytucje, publiczne i prywatne, wdrażają przepisy prawa gwarantujące równy dostęp wszystkich członków społeczeństwa do produktów, dóbr i usług (por. art. 4, ust. 1 lit. e oraz art. 9 UNCRPD).

2.1. Otoczenie architektoniczne

Otoczenie architektoniczne stanowi dla osób niepełnosprawnych wyzwanie, gdy chcą one uczestniczyć w życiu publicznym i kiedy bronią swoich praw, na przykład w sądach (por. art. 13 UNCRPD). Państwa członkowskie powinny unikać tworzenia barier w dostępie do otoczenia architektonicznego i im zapobiegać.

¹ Definicje w ramach konwencji UNCRPD: „Racjonalne dostosowanie” oznacza konieczne i stosowne modyfikacje i adaptacje niepociągające za sobą nieproporcjonalnych i niepotrzebnych utrudnień, które to modyfikacje i adaptacje są niezbędne w określonych przypadkach dla zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości egzekwowania i korzystania z wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności. „Uniwersalne projektowanie” oznacza projektowanie produktów, środowisk, programów i usług tak, by wszyscy mogli ich używać w jak największym zakresie bez konieczności ich dostosowywania lub specjalistycznego projektowania. „Uniwersalne projektowanie” nie powinno wykluczać urządzeń pomocniczych w przypadku poszczególnych grup osób niepełnosprawnych w razie konieczności ich zastosowania.

Należy podjąć odpowiednie działania prawne i inne, by zapewnić usunięcie, w racjonalnej perspektywie czasowej, istniejących barier fizycznych, utrudniających dostęp do miejsc, gdzie toczą się sprawy publiczne takie jak działania administracyjne na szczeblu lokalnym i centralnym, czy postępowanie sądowe. Podobne zalecenie ma zastosowanie w przypadku działalności politycznej takiej jak kampanie i wybory; rekomenduje się organizację wydarzeń publicznych i spotkań w dostępnych miejscach.

By to osiągnąć, należy stosować zasady projektowania uniwersalnego w sposób skoordynowany, zharmonizowany i międzysektorowy (por. zalecenie nr CM/Rec(2009) 8 Komitetu Ministrów skierowane do państw członkowskich na temat osiągnięcia pełnego uczestnictwa poprzez projektowanie uniwersalne). Należy zauważyć, że projektowanie uniwersalne jest międzypokoleniowe i nastawione na użytkownika, i że spełnia kryteria dostępu i łatwości użytkowania przez wszystkich członków społeczeństwa.

2.2. Dobra i usługi

Aby umożliwić osobom niepełnosprawnym pełne uczestniczenie w życiu politycznym i publicznym, państwa członkowskie powinny podjąć stosowne działania, by zagwarantować im skuteczny, niedyskryminujący dostęp do odpowiednich dóbr i usług, w tym do transportu oraz urządzeń zewnętrznych i wewnętrznych, otwartych budynków użyteczności publicznej w obszarach miejskich i wiejskich.

Działania, które muszą podjąć państwa członkowskie lub dostarczyciele dóbr i świadczeniodawcy usług nie powinny nakładać nieproporcjonalnego ciężaru, lub wymagać zasadniczej zmiany dóbr i usług czy też wymagać opracowania rozwiązań wobec nich alternatywnych. Dobra i usługi powinny być świadczone zawczasu, w sposób, który umożliwia poszanowanie godności i samodzielności osób niepełnosprawnych.

2.3. Informacje i komunikacja

Państwa członkowskie powinny podjąć kroki w kierunku zagwarantowania tego, by informacje na temat spraw publicznych i działań politycznych (w tym programów wyborczych) były dostępne w różnych formach (w tym w języku migowym, alfabecie Braille'a, w wersji dźwiękowej, elektronicznej oraz w wersji łatwej do odczytania i

zrozumienia). Dobrze byłoby usprawnić komunikację między obywatelami a ich przedstawicielami politycznymi lub innymi podmiotami, które otrzymały mandat publiczny.

Zasady uniwersalnego projektowania należy stosować do projektowania, opracowywania, wdrażania i promowania nowych technologii, włączając w to technologie i wyposażenie pomocnicze mogące ułatwić udział osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym. Technologie te i wyposażenie powinny być dostępne dla wszystkich potrzebujących i za przystępną cenę. Komunikując się z osobą niepełnosprawną, dostawca towarów i usług powinien być zobowiązany do postępowania w sposób uwzględniający jej niepełnosprawność.

Państwa członkowskie powinny wymagać od partii politycznych, stowarzyszeń, publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych oraz innych podmiotów otrzymujących dotacje lub środki publiczne odpowiedzialności za aktywne działania przyjęte w celu zapewnienia, by osoby niepełnosprawne miały dostęp do informacji na temat debat, kampanii i wydarzeń politycznych przypadających na ich obszar działalności.

2.4. Procedury dotyczące wyborcze, głosowanie i ułatwienia

Państwa członkowskie powinny zwrócić należytą uwagę na znaczenie zasad w zakresie dostępności i procedur przed i w trakcie wyborów na wszystkich szczeblach, jak również przy innych okazjach, kiedy to obywatele zachęceni są do udziału w przebiegu spraw publicznych. W trakcie głosowania trzeba zapewnić dostępne karty wyborcze i udogodnienia. Informacje na temat dostępności procedur wyborczych, głosowania i ułatwień za pomocą komunikacji w łatwym do przeczytania i zrozumienia formacie należy rozpowszechniać z wyprzedzeniem w celu zachęcenia obywateli do udziału w życiu politycznym i publicznym.

Zasady uniwersalnego projektowania powinny pomóc zadbać o to, by przeszkody utrudniające dostęp do środowiska fizycznego, towarów i usług, informacji i komunikacji, w szczególności w odniesieniu do procedur wyborczych i głosowania zostały usunięte oraz by nie powstawały nowe utrudnienia. Cele i konkretne działania określone w kierunkach działań: nr 6 „Istniejąca infrastruktura”, nr 7 „Transport”, nr 3 „Informacja i komunikacja” i w stosownych przypadkach przepisy wynikające ze odpowiednich artykułów Konwencji Narodów Zjednoczonych praw osób niepełnosprawnych (UNCPRD), mianowicie art. 9

„Dostępność”, art. 21 „Wolność ekspresji i wyrażania poglądów oraz dostęp do informacji” i art. 13 „Dostęp do wymiaru sprawiedliwości”, należy stosować w celu kierowania działaniami, które mają być podjęte w realizacji celów całkowitej dostępności zgodnie z zapisami, o których mowa powyżej.

3. Zwalczanie dyskryminacji w wykonywaniu zdolności prawnej

Mając na uwadze postanowienia określone w kierunku działań nr 12 „Ochrona prawna” Planu działania Rady Europy na rzecz niepełnosprawnych na lata 2006-2015 oraz w stosownych przypadkach w art. 12 „Równość wobec prawa” UNCRPD, państwa członkowskie powinny zagwarantować, by całość ich ustawodawstwa nie powodował dyskryminacji wobec osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym. Powinny one udostępnić wsparcie na rzecz osób potencjalnie potrzebujących pomocy w wykonywaniu zdolności prawnej w różnych aspektach życia, w szczególności w trakcie korzystania z prawa do głosowania, które jest prawem powszechnym, w szczególności na mocy postanowień z art. 29 UNCRPD, jak i w innych międzynarodowych instrumentach prawnych, w przypadku których państwa członkowskie stanowią stroną. Państwa członkowskie powinny zagwarantować, by ich ustawodawstwo na każdym poziomie było wolne od przepisów pozbawiających osoby niepełnosprawne prawa do głosowania lub kandydowania w wyborach.

Wszystkie osoby niepełnosprawne, bez względu na to, czy ich niepełnosprawność jest fizyczna, sensoryczna, intelektualna czy umysłowa, czy też cierpią na chorobę przewlekłą, mają prawo do oddania głosu na takiej samej zasadzie jak inni obywatele i nie wolno pozbawiać ich tego prawa przy użyciu żadnego prawa ograniczającego ich zdolność prawną, na mocy jakichkolwiek decyzji sądowych lub innych, czy też poprzez inne działanie z powodu ich niepełnosprawności, funkcjonowania poznawczego lub zdolności percepcji. Wszystkie osoby niepełnosprawne są również uprawnione do kandydowania na stanowisko na równych prawach z innymi osobami i nie należy ich tego prawa pozbawiać za pomocą żadnego prawa ograniczającego ich zdolność prawną, na mocy żadnych decyzji sądowych lub innych z powodu ich niepełnosprawności, funkcjonowania poznawczego lub zdolności percepcji, czy też poprzez inne działanie.

Państwa członkowskie powinny zadbać o to, by dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność była zabroniona we wszystkich obszarach życia politycznego i publicznego, to jest zawsze gdy mamy do czynienia z głosowaniem, kandydowaniem w wyborach, wykonywaniem mandatu lub działalnością w partiach politycznych lub organizacjach pozarządowych, lub z wykonywaniem obowiązków publicznych. Tego rodzaju dyskryminacja obejmuje niespełnienie obowiązku wprowadzenia racjonalnych dostosowań (zob. pkt 2 powyżej pn. „Dostępność”) dla osób niepełnosprawnych, tak by w pełni mogły korzystać z przysługujących im praw politycznych.

4. Pomoc w podejmowaniu decyzji i korzystaniu z wolnego wyboru przez osoby niepełnosprawne

Wszyscy obywatele powinni mieć prawo do pełnego uczestnictwa w życiu politycznym i publicznym. Jeśli chodzi o osoby niepełnosprawne, uznanie ich zdolności, możliwości i wiedzy w odniesieniu do podejmowania własnych decyzji i udziału w życiu politycznym i publicznym stanowi podstawowy warunek, który trzeba spełnić, aby zwiększyć ich faktyczny udział w życiu społeczeństwa. Osoby niepełnosprawne lub organizacje je reprezentujące powinny uczestniczyć w całym cyklu politycznym: programowaniu, planowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji polityk w zakresie mającym wpływ na osoby niepełnosprawne. Prawo do głosowania i kandydowania w wyborach w pierwszej kolejności gwarantuje udział obywateli w życiu politycznym i publicznym.

W związku z tym państwa członkowskie powinny zadbać o to, by lokale wyborcze i karty wyborcze były w pełni dostępne i by, na przykład, podejmowano działania w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym głosowanie bez czyjejkolwiek pomocy (zapewniając ułatwienia w lokalach wyborczych służące do szybkiego dostępu do informacji, na przykład instrumenty kieszonkowe lub urządzenia dotykowe znajdujące się na kartach wyborczych pomagające osobom niewidomym lub niedowidzącym).

W przypadku gdy osoby niepełnosprawne potrzebują pomocy przy oddawaniu głosu lub wyrażaniu opinii, państwa członkowskie powinny zagwarantować, by mogły im towarzyszyć wybrane przez nie osoby, na przykład w kabinie do głosowania w chwili oddawania głosu.

„Pomoc” oznacza tu pomaganie osobie niepełnosprawnej przy wyrażaniu jej decyzji, a nie podejmowanie decyzji zamiast niej.

Państwa członkowskie powinny zagwarantować, by udział w życiu politycznym i publicznym był możliwy w przypadku osób niepełnosprawnych żyjących w szpitalach lub w jakiegokolwiek innej placówce pobytu stałego. Wszystkie osoby we wszystkich sytuacjach życiowych powinny mieć dostęp do informacji na temat kampanii i wydarzeń politycznych oraz mieć praktyczną możliwość głosowania. W tym celu państwa członkowskie powinny wprowadzić mechanizmy umożliwiające osobom niepełnosprawnym głosowanie przy użyciu innych instrumentów, w przypadku gdy dojazd do konwencjonalnego lokalu wyborczego stanowi znaczące utrudnienie na ich drodze do udziału w życiu politycznym.

Przy realizacji tych celów państwa członkowskie powinny pamiętać o postanowieniach z art. 29 „Udział w życiu politycznym i publicznym” oraz z art. 20 „Mobilność” UNCRPD oraz z kierunku działań nr 8 „Uczestnictwo w życiu politycznym i publicznym” Planu działań Rady Europy na rzecz niepełnosprawnych.

5. Edukacja i szkolenia w zakresie udziału w demokracji

Jeśli chodzi o udział osób niepełnosprawnych w życiu politycznym i publicznym, zwalczanie stereotypów wśród członków społeczeństwa to zadanie, którym należy się zająć za pomocą programów szkoleniowych i kampanii podnoszących świadomość w myśl art. 8 UNCRPD i kierunku działań nr 15 „Podnoszenie świadomości społecznej” Planu działań Rady Europy na rzecz niepełnosprawnych.

Każda osoba mająca do czynienia z obywatelami lub podmiotami, działająca w imieniu dostawcy informacji, towarów lub usług w związku z życiem politycznym lub publicznym, bez względu na to, czy występuje w roli pracownika, agenta, wolontariusza lub w innym charakterze, powinna przejść szkolenie w zakresie udzielania informacji, dostaw towarów i świadczenia usług dla osób niepełnosprawnych. Praktyczne szkolenie powinno odbyć się w przypadku wszystkich urzędników odpowiedzialnych za wybory oraz tych odpowiedzialnych za prowadzenie i nadzór nad lokalami wyborczymi. Szkolenia powinny odbywać się na bieżąco w powiązaniu ze zmianami w stosownych przepisach, strategiach politycznych, praktykach i procedurach i powinny uwzględniać następujące zagadnienia:

- w jaki sposób porozumiewać się i komunikować z osobami o różnym rodzaju niepełnosprawności;
- w jaki sposób porozumiewać się z osobami niepełnosprawnymi korzystającymi z urządzeń pomocniczych lub wymagającymi asysty psa przewodnika lub innego zwierzęcia lub pomocy ze strony osoby pomocniczej;
- w jaki sposób korzystać z wyposażenia lub urządzeń dostępnych na przedmiotowym terenie, które mogą być pomocne dla osób niepełnosprawnych;
- co robić, gdy osoba o określonym rodzaju niepełnosprawności ma trudności w korzystaniu z dostępu do informacji oraz z udostępnionych produktów i usług.

Dzięki formalnej edukacji, działaniom ponadprogramowym, interaktywnym programom edukacyjnym i odpowiednim szkoleniowym kursom indywidualnym i zawodowym same osoby niepełnosprawne, zarówno dzieci, jak i dorośli, zyskują pewność siebie, dzięki której mogą samodzielnie podejmować decyzje i realizować swój potencjał i zdolności w życiu politycznym i publicznym (zob. pkt 1 i 4 powyżej). Potrzebne są aktywne działania, aby zachęcić osoby niepełnosprawne do pełnienia oficjalnych obowiązków w odniesieniu do zarządzania wyborami oraz aby zapewnić wymagane racjonalne dostosowanie w takim celu, aby mogły brać aktywny udział w życiu politycznym i publicznym.

W celu zachęcenia wszystkich osób niepełnosprawnych już od wczesnego wieku do interesowania się i poszukiwania informacji na temat procesu politycznego, państwa członkowskie powinny podjąć działania wpisujące się w określone cele kierunku działań nr 4 i art. 24 UNCRPD, pod nazwą „Edukacja”, wspierającą edukację uwzględniającą potrzeby niepełnosprawnych. Jedno z tych działań powinno polegać na zagwarantowaniu tego, by aktywne obywatelstwo oraz proces polityczny stanowiły tematy poruszane w programach edukacyjnych na wszystkich szczeblach.

6. Uwzględnianie osób niepełnosprawnych w procesie decyzyjnym

Państwa członkowskie powinny angażować się w ścisłe konsultacje i angażować osoby niepełnosprawne oraz organizacje je reprezentujące w opracowywanie, wdrażanie i monitorowanie ustawodawstwa, strategii politycznych i programów mających wpływ na ich udział w życiu politycznym i publicznym oraz, w stopniu bardziej ogólnym, w życiu

społeczeństwa. Powinny one podejmować odpowiednie działania w zakresie budowania potencjału i działania finansowe w celu zagwarantowania, by organizacje osób niepełnosprawnych były zdolne do udziału i wkładu w przebieg spraw publicznych. Władze publiczne i organizacje osób niepełnosprawnych mają na celu zapewnienie konstruktywnej relacji bazującej na wzajemnym zaufaniu.

Państwa członkowskie powinny również zadbać o to, by prowadzone przez nie procesy dotyczące uczestnictwa były w pełni dostępne dla osób niepełnosprawnych i ich nie wykluczały zgodnie z Planem działania Rady Europy na rzecz niepełnosprawnych oraz Konwencją UNCRPD, w szczególności z art. 4 ust. 3, art. 29.b oraz art. 33. Należy przyjąć odpowiednie mechanizmy, aby zagwarantować faktyczną reprezentację osób niepełnosprawnych lub ich organizacji w stosownych instytucjach władz publicznych i radach doradczych.

Państwa członkowskie, które ratyfikowały konwencję UNCRPD, powinny współdziałać z organizacjami osób niepełnosprawnych w celu przeprowadzania regularnego przeglądu procedur dotyczących integracji osób niepełnosprawnych i ich organizacji w mechanizmie, który Państwa-Strony w ramach konwencji zobowiązane są ustanowić zgodnie z art. 33 konwencji UNCRPD, ponosząc odpowiedzialność za promocję, ochronę i monitorowanie wdrażania konwencji. W przypadku gdy udział osób niepełnosprawnych lub ich organizacji w tym mechanizmie jest ograniczony (na przykład ponieważ nie uwzględnia w sposób odpowiedni różnorodności osób niepełnosprawnych, o których mowa w pkt 1 powyżej lub z powodu przeszkód fizycznych lub utrudnień w uzyskiwaniu informacji itp.), należy poczynić uzgodnienia mające na celu ułatwienie im udziału. Działania te powinny ewentualnie uwzględniać przyznawanie pomocy finansowej lub innego rodzaju na rzecz programów wzmacniających zdolności organizacji osób niepełnosprawnych.

Przypisy:

1. Definicje w ramach konwencji UNCRPD: „Racjonalne dostosowanie” oznacza konieczne i stosowne modyfikacje i adaptacje niepociągające za sobą nieproporcjonalnych i niepotrzebnych utrudnień, które to modyfikacje i adaptacje są niezbędne w określonych przypadkach dla zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości egzekwowania i korzystania z wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności. „Uniwersalne projektowanie” oznacza projektowanie produktów, środowisk, programów i usług tak, by

wszyscy mogli ich używać w jak największym zakresie bez konieczności ich dostosowywania lub specjalistycznego projektowania. „Uniwersalne projektowanie” nie powinno wykluczać urządzeń pomocniczych w przypadku poszczególnych grup osób niepełnosprawnych w razie konieczności ich zastosowania.